

DANUBIUS

UNIVERSITAS

Cultura Danubiană

ENCICLOPEDIA DUNĂRII: UN DAR AL GALAȚILOR PENTRU AMAZONUL EUROPEI:

Gheorghe Felea¹

În: *Chestiunea Dunării*, inegalabilul Iorga, vrăjit de mirajul Dunării mărturisea; *Marele fluviu m-a atras întotdeauna și a fost și este dispus oricând și pentru oricine să-și spună povestea. Dar trebuie să știi și să vrei să o ascuți*. Pentru a-i asculta povestea este necesar să dăm curs îndemnului kantian, din partea finală a *Criticii rațiunii pure*, care afirma sentențios: *tot interesul rațiunii este cuprins în următoarele trei întrebări: Ce pot ști ?, Ce trebuie să fac ?, Ce-mi este îngăduit să sper?*

Dacă îmi este *îngăduit să sper*, pentru a putea ști, ar trebui să fac un elogiu spațiului dunărean. ținut al lui Poseidon, născut și prosper sub semnul Dunării imperiale, fascinantă și misterioasă! Cunoscător profund al alchimiei acvatice, Mircea Eliade sublinia, nu întâmplător, că *apa simbolizează totalitatea virtualităților, fiind matricea tuturor posibilităților de existență. Apele simbolizează regenerarea, noua naștere și astfel sugerează viața, apa vie, sursa vigoriei și eternității*

Pentru stilistul Fănuș Neagu, Dunărea – “*jugulara Europei*” devine, din perspectiva triplei interogații kantiene granița dintre două lumi, dintre două continente evanescente (Răsăritul și Apusul), dintre două spații, cel profan și cel sacru, personal. “*Balcania*” semnifică un tărâm fictiv, descriind acea lume a granițelor, a sfârșitului de civilizație și a începutului de lume mitică. Răsăritul și Apusul sunt marginile acestui *ducat* al scriitorului.

Pentru mine, un Ulise danubian, acum septuagenar, *Amazonul Europei* încă fascinează și, de fiecare dată, la reîntâlnirea cu *Terra mirabilis*, renaște iar bucuria revenirii mă metamorfozează într-un veritabil Anteu. De aproape 50 de ani, ascult vrăjit povestea Marelui Fluviu, contemplant din balcon miracolul cotidian, copleșit de grandoarea Dunării, adulmec, cu nesaț, respirația umedă a undelor, tânjind după mângâierea diafană a picăturilor de apă, similară cu cea a boabelor de rouă. Ca într-un sanctuar, ascult smerit simfonia apei, cu tonalități de orgă, când ademenitoare precum chemarea de sirenenă, când sincopate, precum zbuciumul năvalnic al talazurilor inspumate de Eol.

Adesea, copleșit de pitoresc și sublim, rămân suspendat între reverie și exaltare. între terestru și acvatic încercând să disting din simfonia apelor povestea curgerii acestui fluviu fabulos, lume din “altă lume”, feerie fără sfârșit a celor O mie și una de nopți, în care Șeherezada dunăreană crează un spațiu al “Fabulei”, un Isarlák al oamenilor din întinderea apelor, un topos al legendelor și al poveștilor de demult. Dunărea, *brâul Europei și temelia noastră pe care ne sprijinim istoria, și speranța, însumează atâtea povești, încât multe generații se vor inspira din filonulu-i inepuizabil, pentru a cânta iubirea de neam, frumusețile naturii și vijelia clocotitoare a acestei ape mângâiate de zei.*

¹ Redactor.

Spațiu matrice cu plâsmuiri mitice, miraj al apei primordiale, topos al tuturor intereselor și tărâm al cutezanței și reveriei, geografie spirituală cu aura levantină și impulsuri septentrionale, teritoriu de legendă și bazar balcanic, rasă europeană cu inflexiuni orientale, microcosmos pitoresc cu accente picarești, o lume captivantă populată de mituri urbane sau de drame mercantile, un microunivers cosmopolit cu pecete autohtonă, acestea ar fi reperele identitare ale Galațiului meu iubit. Evident, din acest creuzet nu lipsesc miturile, legendele, baladele și enigmaticele care potențează imaginația și întrețin fabulosul, într-o lume adesea grăbită și insensibilă, nu numai la chemările spiritului dar și incapabilă să se debaraseze de unele stereotipii

Unele răspunsuri la interogațiile anterioare, raportate la *Chestiunea Dunării* au fost formulate, încă din 2019, în *Scrisoarea de intenție a Grupului de Inițiativă Academică a Proiectului de studiere multidisciplinară a arealului Dunării și în Apelul din cadrul conferinței Dunărea, axă a identității europene*. În documentele amintite s-a lansat ideea redactării unei sinteze pusă sub sigla *Enciclopedia Dunării*, Lucrarea, organizată tematic, urma să concentreze forțe pentru a putea acoperi și finaliza textele aferente domeniului. În scrisoare se enumeră și câteva teme: navigație, fonii, etnii și limbi, instituții religioase și laice, cetăți, târguri și orașe etc. aspecte care, împreună cu multe altele, urmau să fie incluse în *Enciclopedia*

În *Scrisoarea de intenție* se avansau și unele soluții organizatorice pentru concretizarea demersului, cea mai importantă fiind înființarea *Institutului Dunării*, o structură multinațională, în care să se regăsească universitățile partenere. Evident, se afirma în document, megaproiectul *Enciclopedia Dunării* solicită concentrarea și coparticiparea forțelor științifice ale tuturor partenerilor (Universitățile din Galați, Cahul, Ismail, Odesa, Ruse), eventual și atragerea unor noi contributory, din afara mediului academic. De asemenea, realizarea, în premieră, a *Enciclopediei* presupune acces la arhive, la muzee, la instituții-cheie și organisme abilitate care să asigure finalizarea de succes și de mare impact gnoseologic a proiectului.

Realizarea unei *Enciclopedii a Dunării* în accepția *Scrisorii de intenție a Grupului de Inițiativă Academică a Proiectului* pare a fi extrasă din viziunea lui Jean Bart asupra temei pentru că, în *Cartea Dunărei*, acesta considera că: *Noi, urmașii dacilor, trebuie să reinviem Cultul Dunării deoarece în fața sa, subjugat de măreția acestui fenomen al naturii, ... te întrebi cu mirare: De unde vine? Cum s-a format uriașa masă lichidă? Cum poate curge neîntrerupt, de mii de ani, spre mare? Fără sfârșit? Fără răgaz? Ce bogății poartă în navele cari plutesc pe turburele unde? Ce bogății ascunde în noaptea fundului ei? Ce rol a jucat apa aceasta în istoria omenirii? Câte neamuri și seminții nu s-au perindat pe drumul ei de apă..... Unde sunt? Ce urme au lăsat în lunga scurgere a veacurilor? Câte cetăți, orașe, sate, s-au ridicat și s-au prăbușit pe malurile sale?*

Pentru a oferi răspunsuri competente la aceste interogații trebuie asigurat întregul arsenal idocumrntar, se impune decantarea și sistematizarea impresionantului volum de informații și, abia apoi, structurarea și tratarea exhaustivă a problematicii specifice Dunării. Efectiv, este nevoie nu numai de resurse umane (deși și acestea pot constitui la un moment dat o problemă) ci și de resurse materiale, financiare, informaționale, logistică etc. Pentru a deveni realitate *Enciclopedia* ar trebui să fie proiectul nu numai al comunității academice ci să implice, atât cât este necesar, instituții și autorități competente, să beneficieze de contribuția specialiștilor și a oamenilor de cultură reprezentativi, care, împreună sau separat, în echipe sau individual, să-și aducă obolul la această lucrare, care sperăm că nu va încremeni în proiect și nici nu va fi destinată bibliotecii proiectelor eșuate.

Nu doresc să devin patetic, nici să clamez în deșert dar, având în vedere că *Enciclopedia* va exprima potențialul și va fi concretizarea forței proteice a zonei trasfrontaliere a Dunării de Jos, îmi exprim

încrederea că, la final, vom avea satisfacția împlinirii cu brio a unui megaproiect, cu valențe nu numai locale ci și naționale și europene. Binențeles, nu va fi ușor dar nici imposibil de realizat acest proiect dar sunt încrezător că, în curând, bibliotecile din țară și din bazinul fluviului vor etala, ca pe un trofeu valoros volumele *Enciclopediei Dunării!*

Sunt conștient de dificultățile specifice care trebuie depășite pentru realizarea proiectului și asigur cititorii că nu am uitat că, în *Anuarul* din 2021, am lansat un *Apel* pentru realizarea unei *Enciclopedii a Galaților*, inițiativă personală căreia sunt decis să mă dedic în mod plener.

De fapt, cele două proiecte sunt complementare și chiar se pot susține unul pe altul. Documentarea, redactarea și editarea fiecăreia dintre cele două enciclopedii se pot susține reciproc. De asemenea, ele angajează forțe materiale și umane diferite, ceea ce contribuie la antrenarea de forțe suplimentare și la multiplicarea posibilităților de realizare. Poate unii vor eticheta ca grandilocventă exprimarea ideii că ambele enciclopedii, propunându-și abordarea unor subiecte extrem de importante pentru istoria României ca și pentru interesele țărilor cu deschidere la Dunăre, pot deveni și un instrument eficient, prin care statele din zonă să își promoveze agenda și interesele (nu numai cele danubiene!). Cu realism, trebuie recunoscut că prezența noastră pe harta și preocupările occidentului nu este suficient de expresivă! Mai mult chiar, dacă pentru politica externă a țărilor din zonă, cât și pentru Uniunea Europeană sau NATO Dunărea reprezintă o zonă de importanță strategică, în spațiul academic interesul pentru acest subiect nu are magnitudinea necesară.

Prin contrast, este elocventă situația Austriei care a introdus în imaginarele moderne Dunărea “albastră”, o culoare simbol plecând de la celebrul vals dar pentru care fluviul are o valoare de arteră vitală. Exemplul unei țări mici dar mare prin gândire, strategie și contribuția la tipul occidental de civilizație ar putea fi contaminant și pentru noi. În fine, “*drumul fără pulbere* din folclorul românesc, devine “*marele drum al Dunării*” în referințele comisiilor internaționale, ale documentelor diverselor convenții în care spațiul geografic primește mărcile “*ideii dunărene*”. Devine tot mai pregnantă o linie strategică, prin care se articulează alianțe, proiecte, sinergii (având gramatici instituționale și faze distincte – ale primei, și respectiv celei de-a doua europenizări), cu o dinamică influențată de forma imaginată, structurile construite, gradul de funcționalitate: de la Marea Neagră la Marea Baltică. “*Căderea Zidului Berlinului*,” momentul fondator al noii traiectorii europene, eveniment cu valoare simbolică, capătă noi dimensiuni pentru reîntregirea celor două Europe, imaginată ca o convergență a estului spre UE și ca sinergii regionale și interregionale spre o integrare europeană, în care întregul spațiu dunărean, se deconstruiește și se recontextualizează, în cadrul simbolic al alterității.

De aceea, ab initio, se impune, în viziunea noastră, definirea modelului pragmatic de realizare a *Enciclopediei* care implică și o redimensionare a gândirii, prin redefinirea categoriei de spațiu. Acesta nu mai este cadrul fix al vieții și activității, ci și un rezultat al interacțiunii prin preluarea unor elemente din modelul Deleuze-Guattari. Din această perspectivă, problemele ar trebui abordate și în sensul schimbării convențiilor de interpretare a fostei regiuni de graniță a Dunării de Jos, devenită acum frontieră internă a UE, ceea ce presupune, printre altele, acceptarea identității și ca identitate comună, transfrontalieră, dintr-o quadruple teleologie:

- 1.evidențierea legăturilor între cultura dunăreană (europeană) comună și cultura fiecăreia dintre partenerii implicați;
- 2.crearea unui cadru simbolic favorabil convivialității, prin continuitatea dintre sensibilitate și socializare;

3.articularea coerentă a celor două planuri ale raportului intercultural, analogic (sensibilitate) / digital (evaluare, enunțare);

4.stimularea jocului interacțional între emic(mimetic) și etic(prin echivalență) între cele două entități limbajul imaginilor putând anula blocajul lingvistic și crea condiții pentru afilierea la o identitate-comunitate transfrontalieră, condiție de manifestare a sinergiilor.

Deși suntem conștienți de dificultățile realizării proiectului și nu subestimăm greutățile care trebuie depășite susținem cu tărie, împreună cu Vasile Pârvan, că *Enciclopedia* este *Datoria vieții noastre*. Aceasta este de fapt *Lecția de deschidere a cursurilor de istoria antică și de istoria artelor, ținute în semestrul de iarnă 1919 – 1920 la Universitatea din Cluj*, prin care Pârvan proclamă solemn că: *primenirea și progresul României nu vor veni niciodată de la masivitatea impertinentă a bogătaşului.....și nici de [la] brutalitatea greoaie a proletarului care nu se gândește decât la mai multă pâine, ci ele nu vor putea fi puse în lucru decât de intelectualii autentici ai nației, de preoții aspri ai unei religii de purificare, profeții unui timp ce iau distanță și repudiază poftele grăbite ale hămesișilor contemporani.*

Supremul scop al luptei noastre – spunea Pârvan – e spiritualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural creator, care e națiunea. Apreciem că Enciclopedia Dunării, Datoria vieții noastre trebuie pusă sub semnul muncii, cultul amintirii și rodnicia prieteniei. Munca e ritmul vieții – afirma savantul în Memoriale. Ea dă, ca și libertatea, tărie și frumusețe și caracter propriu ființei noastre. Tot de la Pârvan învățăm cultul amintirii, înțeles nu doar ca o atitudine sentimentală, cum se întâmplă îndeobște, ci ca o receptare activă, integratoare a moștenirii celor ce s-au adăugat definitiv la strămoși, o modalitate de selecție și de propulsie a valorilor care să asigure progresul. Și, tot de la Pârvan, trebuie să preluăm ce înseamnă, cu adevărat, cultul prieteniei, merit să întrețină solidaritatea întru realizarea înaltelor idealuri.

Cu această triadă, muncă, amintire, prietenie, ca instrument și ca metodă, *Enciclopedia* are toate șansele să apară Nu mai rămâne decât să dăm curs altui îndemn pârvanian: *Desfă-ți dară aripile, suflet al națiunii mele, lovește cu ele puternic și larg aerul lumii de jos și ia-ți ca un vultur zborul în țările senine și curate. Și solitudinea calmă a cerului te va reînvăța olimpicul ritm constant al eternului, netulburat de moarte, al legilor veșnice după care trăiește Infinitul, din care, ca lumina eternă, rășfrântă în spațiile interastrale, se rășfrâng în sufletul nostru ideile, spiritul, viața..*

Într-adevăr, *Enciclopedia Dunării* poate constitui un obiectiv major al unei generații iar realizarea ei ar înscris o pe aceasta în eternitate. Noi nu suntem suficient de conștienți că vremurile contemporane, în pofida multor tare și disfuncții, oferă destule oportunități și similitudini cu cele de care a beneficiat tânăra generație interbelică. De fapt,, peste timp, mesajul lui Mircea Eliade dobândește semnificații premonitorii: *Am avut norocul să aparțin singurei generații “necondiționate istoricește” și am profitat cât am putut de acest noroc. exersând nevoia lăuntrică de a cunoaște cât mai mult și cât mai repede. Mai ales asta: cât mai repede – pentru că presimțeam de mult că nu vom avea timp, că libertatea de care ne bucurăm e provizorie, iar siguranța – iluzorie, că, foarte curând, Istoria ne va confisca din nou.* Sunt tot atâtea argumente pentru a ne mobiliza și să reușim, în premieră, să publicăm *Enciclopedia*.

Un îndemn la promptitudine și un impuls la operativitate putem primi prin filiera poetului nepereche Marele Eminescu care, în publicistica sa a lansat o minunată sintagmă afirmând că Dunărea, împreună cu Carpații și cu Marea Neagră, alcătuiesc *Sfânta Treime a românilor*: Munca la *Enciclopedia* poate deveni dedicație pentru *Sfânta Treime*. Fără a cădea în determinism geographic invocăm referitor tot la spațiul românesc pe Răzvan Theodorescu care lansează o altă fericită expresie, concluzionând că

România este un triunghi al munților și un pătrat al apelor, Anterior, Johanathan Gottfried Herder în *Idei despre filozofia istoriei omenirii* conchidea, în același sens, că *Mările, munții și râurile sunt limitele naturale ale națiunilor, obiceiturilor, limbilor, regatelor, cât și ale teritoriilor, iar în cele mai mari revoluții, ele au fost linii directoare sau hotare ale istoriei lumii. Dați fluviilor un alt curs, lanțurilor de munți o altă direcție, malurilor mării alte contururi: și aceasta va fi suficient pentru a schimba în întregime și pentru totdeauna formele de dezvoltare a omenirii pe acest teren nesigur pe care se succed națiunile.*

Am insistat asupra rolului factorului geografic, fără excese deterministe, pentru că treimea naturală a României, pătratul apelor și triunghiul munților nudispun încă de propriile enciclopedii, deși aproape toate lucrările când se referă la spațiul național îl definesc ca fiind carpto-danubiano-pontic. Deplângem faptul că, până acum, nu a apărut nici o lucrare enciclopedică de referință, care să cartografieze bazinul hidrografic dunărean, să decodeze fizionomia spirituală danubiană și să prezinte, exhaustiv, întreaga problematică specifică *Amazonului Europei*. Cu regret, trebuie să recunpaștem că neîmplinire se înscrie într-o realitate mai complexă, generată de faptul că românii, prin comparație cu alte popoare, nu au vocația enciclopedismului, desi, în mod paradoxal au avut câțiva titani enciclopediști (D Cantemir, B P Hașdeu, Mircea Eliade, N Iorga etc)

Constatarea anterioară este cu atât mai amară cu cât enciclopedistica nu a murit, ci, în conformitate cu specificul timpului, suportul ei este în schimbare. S-a spus chiar că enciclopediile nu mai au astăzi cititori, ci “utilizatori”. Dovadă că marile enciclopedii ca Britannica, Meyers, Universalis, Larousse ș.a. au renunțat la costisitorul, greoiul pentru epoca noastră, suport hârtie și au trecut on-line. Și nu par a duce lipsă de “utilizatori”. Până și *Enciclopedia francezului* poate fi consultată – ce plăcere! – chiar gratuit – pe internet. Să dăm Cezarului ce este al Cezarului și să mulțumim Internetului dar nici nu trebuie să îi acordăm încredere necenzurată.

Deși de multe ori publicarea unor lucrări enciclopedice este considerată o muncă de Sisif, analogia nu e corectă decât pentru faptul că este o “caznă”, în rest stânca pe care o reprezintă o enciclopedie nu se rostogolește înapoi precum aceea a lui Sisif; ci, prin ea, se împinge mai departe cunoașterea, se completează, dezvoltă, actualizează, diversifică, vechea stâncă. Textul enciclopedic, indiferent de suport, hârtie sau internet, implică selecția, privirea critică a specialistului, punctarea a ceea ce este esențial. În loc să fie considerat dușmanul enciclopediei și enciclopedismului, internetul ar trebui să fie privit ca o extraordinară șansă de a suplini neajunsurile tiparului: actualizarea rapidă a informației, volumul practic nelimitat etc.

Cultura română, din multiple cauze, nu a avut niciodată vocația enciclopedisticii. Elitele politice și culturale din ultimele două secole nu au arătat disponibilitate pentru asemenea proiecte de anvergură și durată, dar și de largă accesibilitate și efect educativ. Apoi, insuficiența izvoarelor și surselor – monografiile, sinteze, tratate, bibliografii, dublată de absența unor case de editură de profil ca și reticența manifestată de regimul comunist față de acest gen publicistic au făcut ca enciclopediile în România să fie o rară avis. Din aceste pricini, la care se pot adăuga și altele, România nu are încă o enciclopedie universală proprie. Doar Editura Enciclopedică, cu eforturi considerabile, a publicat între 1993 și 2009 un *Dicționar enciclopedic* în 7 volume. Din păcate, termenul de dicționar enciclopedic nu este sinonim cu cel de enciclopedie. Recent, și Academia Română a lansat deja megaproiectul realizării unei lucrări monumentale, *Noua Enciclopedie a României* în 16 volume.,

Prin studiul de față, încercăm doar să sensibilizăm comunitatea academică pentru a-și concentra resursele în vederea finalizării unui proiect ambițios, dar necesar. Nu dorim, deocamdată, decât să trasăm

coordonatele și să identificăm aspectele defnitorii, urmând ca, ulterior, să ne dedicăm, pe îndelete, aceastei teme majore pentru comunitatea danubiană. Precizez că, momentan, nu putem asuma o tratare exhaustivă a subiectului (extrem de vast) și, de aceea, ne propunem, doar, să-i schițăm fundamentele. Consider că acest microeseu nu poate fi decât o modestă dedicație pentru Dunărea natală, o împlinire relativ târzie a unor proiecte mai vechi și o chemare la acțiune coerentă și convergentă către alți confrăți, pentru a reuși, împreună, îmfăptuirea proiectelor *Galați-opere complete*.și *Enciclopedia Dunării*.

Asumăm faptul că încremenirea în proiect ține de fatalismul mioritic iar biblioteca proiectelor anunțate dar eşuate conține mai multe lucrări decât cele apărute efectiv. Doar că sperăm că apariția doritei și necesarei *Enciclopedii a Dunării* va fi o dezmințire a mitului sisific și a spiritului adamic, într- un moment fast, de maturitate al comunității academice danubiene, transfrontaliere. O asemenea reușită ar fi și o manifestare a gratitudinii pentru opera antecesorilor, o validare a potențialului actual al spiritualității gălătene pentru realizarea unei opere perene și un dar făcut generațiilor viitoare ca testimoniu și ca măsură a valorii toposului și al genius loci danubian..

Referindu-ne strict la *Scrisoarea de intenție a Grupului de Inițiativă Academică a Proiectului de studiere multidisciplinară a arealului Dunării* suntem convinși că unii vor aprecia că realizarea unui astfel de proiect este temerară în timp ce alții vor clama că ea transgresează posibilitățile unei comunități mai restrânse și, astfel, nu sunt întrunite condițiile necesare pentru a purcede la lucru.. Bineînțeles, se vor lansa și opinii care vor susține că există suficiente lucrări dedicate Dunării și că nu se justifică publicarea unora noi. Subscriem parțial la ideea că există un număr semnificativ de lucrări ale unora dintre cele mai reprezentative personalități ale istoriei, geografiei, biologiei, geopoliticii, economiei, comerțului, literaturii, artelor, muzicii, ecologiei, dreptului, mai ales cel internațional etc, precum și opere ale unor reprezentanți ai disciplinelor de graniță: climatologie, meteorologie, cartografie, ihtiologie, limnologie, hidrologie, cartografie, construcții navale, transporturi fluviale, flota comercială și militară, managementul apei etc

Din considerente de spațiu nu vom cita opere sau autori, pentru că orice enumerare nu poate fi exhaustivă și nici nu se înscrie între obiectivele prezentului studiu. Noi ne vom limita să ne exprimăm regretul că nu există o *Bibliografie a Dunării* și să propunem Grupului de Inițiativă Academică să includă în Tematică și întocmirea unei asemenea lucrări. Nu putem omite faptul că , dacă Stan Greavu n-ar fi dispărut prematur, la 24 ani, am fi avut astăzi această lucrare ca instrument de lucru. El începuse documentarea pentru *Bibliografia Dunării*, neterminată, din cauza decesului. Din lucrare nu s-au păstrat decât copertile, un plan de idei și primele 25 de pagini, care se găsesc, în manuscris, în casa lui, de la Seimeni. Lucrarea urma să cuprindă următoarele capitole: 1. Introducere; 2. Etimologie; 3. Tradiții. Geologie; 4. Hidrologie; 5. Cartografie; 6. Istorie; 7. Dunărea politică; 8. Dunărea economică și comercială; 9. Strategie; 10. Literatură.

Rămânem recunoscători lui Stan Greavu pentru că, desi s-a stins premature, a fost primul bibliograf al ținutului dintre Dunăre și Mare. Pentru aceasta, a adunat cu acribie tot ce s-a scris despre regiunea în care a văzut lumina zilei și a întocmit prima *Bibliografie a Dobrogei*. În ședința Academiei de la 6 iulie 1928, lucrarea de căpătâi a lui Stan Greavu a fost prezentată de către profesorul Vilsan, *Bibliografia Dobrogei de la anul 425 î.e.n. până în 1928 e.n.* fiind apoi tipărită în Analele Academiei, în "*Memoriile Secțiunii istorice*". Cele 153 de pagini ale *Bibliografiei* cuprind 1.862 de titluri, organizate pe domenii, în 27 de capitole: 1 Geologie. Paleontologie; 2. Hidrologie; 3. Meteorologie. Climatologie; 4. Nomenclatură; 5. Cartografie; 6. Floră; 7. Faună; 8. Geografie. Etnografie; 9. Antropologie; 10. Preistorie. Istorie; 11. Arheologie. Inscricții; 12. Numismatică; 13. Religie. Istorie bisericească; 14. Călători și călătorie; 15. Constituție. Drept. Legislație; 16. Educație. Învățământ; 17. Politică; 18.

Polemică; 19. Statistică. Dări de seamă; 20. Chestia agrară și economic; 21. Comerț; 22. Armată; 23. Medicina. Sanitare; 24. Literatură; 25. Folclor; 26. Publicațiuni periodice; 27. Addenda. Am reprodus denumirea capitolelor pentru că unele dintre ele pot fi preluate pentru sumarul Enciclopediei Dunării.

Deși nu ne-am propus să prezentăm bibliografia temei, totuși, în continuare vom stăruii, din motive lesne deductibile, asupra câtorva lucrări pentru a ilustra polimorfismul abordărilor, plurivalența informațiilor și, uneori, filiațiile nebănuite între ele.. Începem cu o informație insolită și anume că cinci din cele 65 de romane ale scriitorului francez Jules Verne fac referire și la țara noastră. Sunt personaje, locuri și întâmplări inedite, care au pus România pe harta explorărilor lui Jules Verne. Dintre cele cinci cărți, cel mai puțin cunoscut este romanul postum, *Pilotul de pe Dunăre*, publicat în 1908. Iliia Brus (bulgarul Sergiu Ladko), câștigătorul concursului de pescuit al Ligii Dunărene, a pariat că va naviga la bordul unei șalande (bărci), pe întreg parcursul Dunării, de la izvoare la vărsare, trăind numai din peștele pescuit în timpul călătoriei. Personajul romanului și-a propus să parcurgă, cu barca, câte 50 km pe zi. Călătoria este fabuloasă, plină de mister, de suspans, de conotații profunde, diverse... Prima traducere în limba română a apărut în anul 1985 la Editura Ion Creangă.

Ion Avram bibliotecar din Petroșani a citit romanul *Pilotul de pe Dunăre* a lui Jules Verne și impresionat de povestea fascinantă din roman hotărăște să străbată înot Dunărea de la izvoare și până la vărsarea în Marea Neagră. În trei luni de zile, din iunie și până în septembrie, el a parcurs aproape 3000 de kilometri în slip, fără niciun fel de protecție termică sau obiecte ajutătoare, înregistrând o premieră mondială și un record național absolut

Anterior, doar doi pământeni au pus în practică gândul de a înota toată Dunărea. Este vorba de slovenul Martin Strel, care în anul 2000 a reușit să ajungă la final, în 58 de zile, ajutându-se de costumul de neopren și de labele de înot. În 2006, canadianca Mimi Hughes, avea să înoate același parcurs! S-a folosit și ea de costumul de neopren dar a renunțat la labele de înot. La capătul unui efort impresionant, Mimi Hughes ajunge la final, epuizată, după 90 de zile.

Recordul lui Ion Avram a uimit Europa iar americanii, prin *World Open Water Swimming Association* cu sediul în California, i-au acordat titlul “*Man of the year 2017*” la înotul mondial în ape deschise.. Despre toate acestea Ion Avram a scris o carte *Schimbarea esti tu*, apărută în 2019 la Editura: Măiastra.

Părăsind beletristica, prezentăm un alt exemplu de viață dăruită Dunării, savantul Grigore Antipa. Ihtiolog, ecolog, oceanolog, bioeconomist, profesor universitar de talie mondială, a fost pentru știința românească un adevărat pionier. Ilustrativă pentru conduita omului de știință este solicitarea făcută regelui Carol I. În anul 1892, la 25 de ani, el obține o audiență la rege, prin protectorul său Dimitrie Sturdza, ministrul Justiției. În timpul audienței Antipa solicită regelui trei lucruri: să organizeze pescăriile din țară, să studieze Marea Neagră și Delta Dunării, și să organizeze un muzeu de istorie naturală. Cucerit de tânărul biolog cu minte de economist și diplomat înăscut, suveranul îl retine la dejun și îl recomandă ministrilor săi, Regele Carol I a fost de acord cu tot ceea ce i-a propus tânărul biolog, iar Antipa nu s-a lasat până ce nu a pus în practică cele trei proiecte.

Opera lui Antipa a fost în mare parte dedicată Dunării: *Despre necesitatea introducerii unei pisciculturi sistematice în apele României* (1892); *Studii asupra pescăriilor din România* (1895); *Proiect de lege a pescuitului* (1896); *Fauna ihtiologică a României* (1909); *Pescăriile și regiunea inundabilă a Dunării în cadrul economiei naționale și mondiale* (1932).

O altă personalitate care s-a concentrat asupra problemelor Dunării a fost Marcu Botzan, inginer hidrolog, cel care a organizat îmbunătățirile funciare în România. Dintre lucrările sale amintim: *Apele*

în viața poporului român, *Începuturile hidrotehnicii pe teritoriul României, Drumuri de apă, Valorificarea hidroameliorativă a Luncii Dunării românești și a Deltei, Repere ale unei științe a corectării mediului, Mediu și viațuire în spațiul Carpato-Dunăreano-Pontic, Călăuză pentru Dunărea românească.*

Întregim acest album selectiv al autorilor consacrați datorită contribuțiilor lor la studierea *Regelii fluviilor europene* prin evocarea geopoliticianului Dunării Nicolae Alexandru Rădulescu. În viziunea sa poziția geostrategică a României trebuie analizată pornind de la statutul geopolitic al Dunării: de “drum” fluvial; graniță între Europa central – orientală și Europa balcanică și element de polarizare politică a statului românesc. Concluzia ce derivă din demersul său geopolitic, sintetizată magistral în lucrarea *Probleme Românești Dunărene* (1942) este că *navigația pe Dunăre s-a putut face în deplină libertate numai în perioadele în care rușii au fost îndepărtați de la gurile Dunării*; principiu atât de valabil și astăzi.

Preluând și dezvoltând opiniile contemporanilor săi, atât din școala geografică franceză (Jacques Ancel, Emmanuel de Martonne), cât și din cea germană (Giselher Wirsing) sau slavă (Jovan Cvijič), N. Al. Rădulescu a demonstrat într-un amplu studiu consacrat *Poziției geopolitice a României* (1938), apartenența noastră la spațiul central-european, fapt argumentat prin convergența dintre elementele fizico-geografice (situarea în nordul Dunării, considerată ca fiind principalul element de discontinuitate dintre Europa Centrală și cea Balcanică), economico-sociale (gravitarea fluxurilor comerciale și economice, prin intermediul aceleiași axe fluviale către centrul continentului) și etno-culturale (Dunărea este limita dintre domeniul slav, balcanic și cel romanic din Europa centrală și vestică, este limita de sud a colonizărilor germane și limita de nord a răspândirii culturii islamice). Unitatea fizică, umană și economică a pământului românesc este argumentată și prin dispunerea radiar-concentrică a rețelei hidrografice, având în întregime surse carpatice (țară carpatică), colectori secundari marginali și cu un singur colector principal: Dunărea (țară dunăreană), ce debușează în Marea Neagră (țară pontică), “poarta” de legătură cu întregul mapamond. Concluziile sale geopolitice au fost magistral expuse în lucrarea *Unitatea antropogeografică a României*, din volumul *Unitatea și funcțiunile pământului și poporului românesc* (coautor împreună cu Victor Tufescu și Vintilă Mihăilescu, 1943).

Întrucât geopolitica nu este posibilă fără cartografie aducem în discuție și o recentă lucrare Albumul bilingv *Descriptio Danubii. Hărțile Dunării în patru secole de cartografie/ Maps of the Danube Spanning Four Centuries of Cartography*, publicat în parteneriat de Editura ICR și Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi. Lucrarea este și una de artă, dar este și o lucrare de cunoaștere, nu doar a geopoliticii, a frontierelor, o cunoaștere, în definitiv, a felului în care în Europa Dunărea a reprezentat o punte de legătură între Occident și Orient. În opinia autorului, hărțile constituie dovezi ale unor drepturi istorice, elemente ale unor bătălii legate de prezent, dar și un pretext pentru proiecte politice.

De faapt *Atlasul* este un proiect politic, un proiect cultural și un proiect educațional. Cartea ca atare este un pretext pentru a călători în trecut dar și pentru a înțelege șansele pe care România le are în viitor. Cele 86 de hărți ale Dunării europene prezentate în volum sunt creația marilor maestri cartografi aparținând diverselor epoci și școli, aparținând diverselor epoci și școli, de la Münster, Vischer, Ortelius până la cartografi mai recent, din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea — Homann, Nicolas de Fer, Hasius, Wolf, Fesca ș.a ..Hărțile și gravurile vechi, repere ale evoluției României și a celorlalte națiuni în context european, constituie un veritabil document istoric, geografic și cultural.

Încheiem acest scurt periplu bibliografic, ilustrând varietatea abordărilor universului danubian în diverse lucrări și la diverși autori cu reprezentarea spațiului românesc în cunoscutul volum *Danubius*, al

scriitorului triestin Claudio Magris. Acesta a receptat specificitatea centrală și est-europeană a locurilor pe care le-a vizitat în timpul celor patru ani de peregrinare de-a lungul Dunării (1982-1986), o perioadă interesantă în care – așa cum mărturiește – *am colindat diferite locuri, am cunoscut diverse civilizații și tradiții, m-am documentat, am scris și am rescris, până când am ajuns la capătul călătoriei și al volumului.*

Noi nu vom discuta despre carte ci vom desconfira un lucru mai puțin știut de cititori. Claudio Magris a cunoscut o seamă de personalități ale culturii române iar dintre acestea a avut o relație specială cu Alexandru Balaci, cunoscutul romanist și italianist căruia i-a rămas îndatorat pentru că i-a fost ghid al spiritualității românești, un cicerone care, în același timp, i-a stârnit admirația prin vasta sa cultură. De la această realitate de facto ajungem la ideea că există în *Danubius* un personaj care nu îi poartă numele dar care prezintă anumite trăsături, după care Alexandru Balaci s-ar fi putut recunoaște. Magris însuși a recunoscut acest fapt dar prezintă lucrurile destul de ambiguu. mărturisind că în personajul din *Danubius* este și nu este portretul lui Alexandru Balaci. Este pentru că a fost puternic impresionat de personalitatea acestuia dar personajul literar are, acel amestec de inteligență și de mare cultură, de generozitate și de viclenie, un amestec necesar pentru a supraviețui în lumea comunistă.

Ne oprim aici cu prezentarea câtorva lucrări despre Dunăre și în continuare vom aborda problematica evoluției în timp a bazinului dunărean. Fluviul s-a format acum câteva milioane de ani, când uscatul s-a eliberat de ape și au ieșit la suprafață munții Carpați și când s-au retras din spațiile intramontane mările Badeniană, Sarmațiană, Meoțiană și Ponțiană. În Cuaternar și-a făcut apariția în regiunile noastre omul. Într-un târziu, omul a dat nume obiectelor geografice din mediul ambiant, munților, râurilor, dealurilor, văilor etc.

Cum se va fi fost numit inițial fluviul nu se știe. Primele informații în acest sens le avem din scrierile antice, în care fluviul apare menționat cu două denumiri: Hister (Istros, Istra) pentru cursul inferior și Danubius pentru cursul său superior și mijlociu. În izvoarele grecești (secolele al VIII-lea – al V-lea î.Hr.) este utilizată mai frecvent denumirea Hister, aceasta fiind preluată de la geți. Romanii foloseau, începând cu sec. I î.Hr., denumirea Danubius, pentru partea de la izvoare până la Defileul Porților de Fier, și aceasta pentru că aici i-au întâlnit pe celți (în timpul războaielor cu galii), care denumeau marele fluviu cu nume dacice Danube (ulterior latinizat – Danubius) și Donaris. De aici, probabil, formele hidronimului care și-au găsit răspândire în diferite limbi din regiune: v. slav. Дунавъ, germ. Donau, ung. Duna, rus., slvc., ceh. Dunaj.

Istoricii și scriitorii greci denumeau fluviul prin calificativele: Istru care curge frumos (Hesiod, secolul al VIII-lea î.Hr.), Istru cu cetatea Orgame (Hecateu, secolul al VI-lea î.Hr.), Istrul cel îndepărtat (Simonide din Keos, secolele al VI-lea – al V-lea î.Hr.), Istra, râul geților (un scriitor din secolul al V-lea î.Hr.), Istrul, fluviul cu izvoare umbroase (Pindar, secolul al V-lea î.Hr.). Herodot amintește de Istru ca mare fluviu cu mulți afluenți de ambele părți (secolul al V-lea î.Hr.).

În izvoarele latine prevalează denumirea Danubius, aceasta mai cu seamă pentru cursul superior și mediu al râului. Consemnările sunt și în acest caz diferite. Strabon (secolul I î.Hr.) descrie fluviul de la izvoare până la vărsare. Plinius cel Bătrân (secolul I d.Hr.) ne relatează că Dunărea are 60 de afluenți și șase guri la vărsare. După spusele lui Afidus Modestus (secolul I d.Hr.), Dunărea ar fi fost fluviul sacru al dacilor. Ideea de sacralitate este exprimată prin figura zeului-fluviu Danubius, reprezentată și pe Columna lui Traian.

Descrieri amănunțite despre izvoarele, afluenții și gurile Dunării, precum și despre triburile dacilor și geților găsim la Ptolomeu în lucrarea *Geographike* (secolul I – al II-lea), la Iordanes în *Getica* (secolul

al VI-lea), la Anna Comnen în *Alexiada* (secolul al XI-lea – al XII-lea). Despre cele două denumiri ale fluviului, Danubius (dacică) și Hister (Istros, Istra, getică), vorbesc mai mulți autori antici, deși îi considerau pe daci și pe geți ca făcând parte din același popor (geto-dac) și vorbind aceeași limbă (geto-dacă). Încă din timpurile vechi, pentru fiecare dintre denumirile antice Danubius și Hister (Istros, Istru), s-a încercat a se găsi o explicație etimologică și o anumită semnificație. Ioannes Lydos (490-565 d. Hr.) vedea în Danubius două radicale latinești: do- “dă” și neb- (din nebula) “ceață”, “nor”, hidronimul însemnând, prin urmare, “râul cu (care dă, face) ceață”. Această versiune și-ar fi găsit susținere în faptul că pe cursul mijlociu al fluviului existau multe bălți care mereu erau acoperite cu ceață. Explicația a dăinuit până aproape în zilele noastre, fiind atribuită chiar și alonimului Dunăre (din do- și rom. reg. nuăr “nor”).

Cu mult mai înainte, în sec. al VIII-lea î.Hr. Hesiod atribuia denumirii getice Hister semnificația “(râu) care curge frumos”, adică măreț, falnic, grandios, referindu-se, probabil, la principala caracteristică a cursului inferior al fluviului, față de curgerea lui lentă, domoală, printre lacuri și bălți mlăștinoase, din Câmpia Panoniei. Din epoca modernă sunt cunoscute mai multe interpretări etimologice ale Dunării: Danubius (Danuvius) din Danube (Danuve) și fluvius, prin contaminare din radicalul scito-sarmatic dan- / tan- “curent de apă”, “râu”, plus un alt cuvânt, *Donaris, un nume de acțiune în -are (participiu prezent)⁹; Istru (Istra) – din trac. *is(t)r “curgere”, “curent de apă puternic”

Seria de versiuni etimologice este completată de lingvistul ieșean Gh. Ivănescu, după care: Dunăre derivă din tema preindo-europeană (iafetică) dhen “curent de apă”, “râu” plus -are; Istru din trac. *is(t)r “curs de apă puternic”. Ceea ce apropie între ele explicațiile de mai sus sunt radicalele dan- pentru Danub (Danube), Danubius (Danuvius) și is(t)-r pentru Istru (Istra). Pe baza informațiilor istorice și lingvistice existente s-ar putea afirma că Danub(e) ar reproduce (pre) indo-europ. dan- “apă”, “râu”, iar Danubius (Danuvius) o formație latinească (în -ius) de la același radical. Cât privește alonimul Donaris, acesta pare să fie un compus pe teren geto-dacic din don- (o variantă a lui dan-) și componentul -re/-ra, care în indoeuropeană avea și el sensul de “apă”, “râu”, hidronimul însemnând la origine “râul Don/Dan”, adică, în accepțiunea primară, “râul Râu”.

Pentru Istru se acceptă ca valabilă etimologia indo-europeană is(t)r, acesta având la bază verbul sreo “a curge, a năvăli”, ceea ce s-ar potrivi cu principala caracteristică a cursului inferior al Dunării – “râu măreț, tumultos, năvalnic”. Cele două radicale pot fi ușor recunoscute în străvechile denumiri de râuri: don-/dan- în Danais, Tanais (Don), Danaper, Danapris (Nipru), Danastris (Nistru) is(t)r în Danastris (componentul secund), Strimon (Struma, în Bulgaria), Strai (Strii, în Ucraina) ș.a.

Numele fluviului apare menționat la începutul evului mediu într-un tratat de geografie din secolul al XIII-lea (Dunowe), într-un portulan din sec. al XIV-lea (Danubio), într-o operă istorică din secolele al XV-lea – al XVI-lea (Danubium). În documentele istorice românești denumirea Dunărea e frecvent atestată începând din secolele al XIV-lea – al XV-lea

În elaborarea Enciclopediei Dunării s-ar cuveni să ne conducem după povața lui D’Alembert, din Prefața la *Encyclopedie ou dictionnaire raisonne des Sciences, des arts et des metiers*.: *Dacă este ceva ce știi, spune! Dacă este ceva ce nu știi, caută!* Bineînțeles, volumul de informații despre Dunăre este imens iar documentarea presupune stocare, verificare, interpretare, redare etc. Întrucât efortul este considerabil iar elaborarea propriu-zisă presupune noi rigori activitatea trebuie atent coordonată și eficace valorificată.

O chestiune la fel de importantă este asigurarea unității și proporționalității, precum și identificarea și selecția descriptorilor și a conceptelor cheie. Nu este lipsit de relevanță nici asigurarea unui echilibru

în triada trecut-prezent- viitor. Se impune un just temei, pentru a nu cădea într-un paseism desuet dar nici să peregrinăm fără azimut într-un prezenteism lax, lipsit de substanță. De asemenea liniile de convergență nu trebuie neglijate și nici perspectiva nu se cuvine a fi absentă din tot ce se prezintă generațiilor de azi și celor viitoare.

O convergență a celor trei fețe ale timpului prezintă Mircea Malița în *Zidul și iedera: În sufletul unui popor trebuie să intre atâta trecut cât să-i dea sentimental propriei identități și atâta viitor cât să-i ascuțea gustul și promptitudinea inovării. Dacă proporție este bună, la punctul de întâlnire a trecutului cu viitorul, se naște fâșia îngustă de prezent activ și rodnic. Avem acum șansa unui prezent activ și rodnic pe care să-l valorificăm prin finalizarea *Enciclopediei Dunării*.. Aceasta este o provocare majoră iar mirajul Dunării, acest colos plin de fabulos și de mister impune respect și presupune cunoaștere, recunoaștere și promovare pe măsură. În curgerea fluviului, Paradisul terestru cu cotloane idilice dominate de o pace primordială, alternează cu vibrația civilizației, cu zgomot de ancoră și hărmălaie de bazar oriental. Dunărea este un sanctuar, un topos în care trebuie să pătrunzi cu evlavie, bucurându-te de armonia și farmecul naturii. În fond, limbajul comun al bucuriei și al frumosului ne leagă pe toți, indiferent de limba pe care o vorbim și de credința pe care ne-o asumăm. Nu trebuie decât să te lași legănat de valuri, pe drumurile de apă ale fluviului, ca să înțelegi că nu te poți simți decât privilegiat de tot ceea ce vezi în jurul tău. Cu toate acestea, Împărăția apelor și regatul natural danubian sunt zguduite de convulsii geopolitice și de panidei, care zburcucă lumea și agită apele.*

Apropo de ape !*La începutul începutului, înainte de Moș Adam și chiar de Dumnezeu, spune o legendă, n-a fost pe lume decât întuneric beznă. Nu era nici Pământ, nici Soare, nici Lună, nici stele, nimic altceva decât o mare de apă ce se întindea în tot hăul cel fără de margini.* Alte credințe despre facerea lumii din ape au fost culese de toți marii folcloriști precum Tudor Pamfile, Simion Florea Marian, Moses Gaster, Ion Aureliu Candrea, Elena N. Voronca, Artur Gorovei, Ion Mușlea, Simenon Manguica, Romulus Vulcănescu. Toate miturile cosmogonice ne vorbesc despre apă ca materia primară, fundamentală din care a apărut universul, lumea și implicit, viața (surprinzător sau întâmplător, toate teoriile științifice actuale susțin că viața pe Terra a apărut în apă, acum sute de milioane de ani).

Pentru români, indiferent de provincia unde trăiau sau de perioada istorică, apa a fost un simbol la materiei prime, al curățeniei și castității, al stihilor regenerării și purificării, și chiar al izvorului vieții. Apa pentru strămoșii noștri era un prețuit simbol ambivalent: o substanță și o esență primordială din care iau naștere toate cele văzute și în care acestea revin prin regresivitate și dizolvare.

Să nu uităm că dacii înainte de a porni la luptă aveau ritualuri solemne în care se împărțeau și beau din apa Istrului (a Dunării), fluviu considerat de ei un adevărat strămoș-zeu. Geții venerau apa râului Ialomița, care în Antichitate se numea Naparis, Arumeti sau Helivakia. Romanii veniți aici au venerat și ei apa lui Danubis, căruia i-au adus numeroase ofrande pentru a câștiga bunăvoința zeului-fluviu. Chiar și turcii au venerat-o, considerând-o ca făcând parte din ființa lor, ca germene al oului cosmic. Gălățenii, au și ei tradiții acvatice dar împărăția apelor Dunării își așteaptă încă savanții, scriitorii și artiștii care să dezvăluie măreția, bogăția, legendele și misterele sale.

Civilizația de pe valea Dunării este una dintre cele mai vechi civilizații ale Europei. A existat între anii 5.500 și 3.500 îHr în zona Balcanilor și cuprindea o arie vastă. Se întindea de la nord la sud, în zona în care astăzi se afla nordul Greciei până în Slovacia, iar de la vest la est din Croația până în România. Ea a jucat un rol important, în timpul perioadei sale culminante, în sud-estul Europei prin dezvoltarea uneltelor de cupru, a unui sistem de scriere, arhitectură avansată din care se evidențiază casele cu 2 etaje, construirea pieselor de mobilier cum ar fi scaunele și mesele, toate acestea petrecându-se în timp ce

restul Europei se afla în plină epocă de piatră. Pe valea Dunării au fost perfecționate abilități precum torsul, țesutul, procesarea pieilor, fabricarea hainelor și prelucrarea lemnului, lutului și pietrei. Tot aici a fost inventată roata. Această civilizație dispunea de o structură economică, religioasă și socială.

Fluviul Dunărea, ca entitate hidrografică, datează din perioada Cuaternară a epocii Cainozoice, având o vechime de aproximativ 2-3 milioane de ani. Cursul fluviului a luat ființă pe fundul unei vaste mări, care umplea depresiunea dintre Carpații Meridionali și munții Balcani, precum și dintre depresiunile Getica și Panonia, mare, care într-un târziu, s-a retras spre răsărit, către actuala cuvetă a Mării Negre. Sub presiunea apelor pe care le colecta de pe versanții Carpaților și ai Balcanilor, fluviul a străpuns legătura dintre cele două lanțuri muntoase, prin Defileul Porților de Fier, și a urmat mai departe calea pe unde s-a retras marea carpato-balcano-panonică de altă dată. Astfel a luat naștere cursul inferior al Dunării

În *“Teogonia”*, poetul antic Hesiod scrie că Thetys, zeița apelor (nimfă) a fost mama tuturor fluviilor de pe pământ. Din unirea sa cu titanul Oceanos (stăpânul apelor înaintea olimpianului Poseidon) s-au născut fluviile Nil, Alfeu, Eridan, Strimon, Meandru și... Istrul cel care curge frumos. Istrul, bătrânul nostru Danubiu, Dunărea. După ce olimpicii îi înlătură pe titani de la conducerea lumii, Thetys este căsătorită cu eroul muritor Peleu și din unirea cu acesta îl va naște pe Ahile, Marele Erou, fratele Istrului, după mamă...

Fluviul are o influență majoră în viața celor aproape 90 de milioane de oameni, (o cincime din populația UE!) din cele 19 state cuprinse în bazinul său hidrografic, iar peste 20 de milioane de oameni sunt dependenți direct de Dunăre pentru traiul de zi cu zi (de exemplu, pentru apa potabilă). Nu trebuie omis nici faptul că Dunărea traversează zece țări și patru capitale europene și că ea adăpostește o biodiversitate unică, circa 2 000 de specii de plante și peste 5 000 de specii de animale: 41 de specii de mamifere, 180 de specii de păsări, 100 specii de pești, 8 specii de reptile și 12 specii de amfibieni.

Dunărea este al doilea fluviu ca lungime din Europa (dupa Volga, Rusia, 3.690 km) și al 29-lea din lume. Ca o curiozitate este singurul fluviu din Europa care curge de la Vest la Est, întrucât majoritatea apelor curgătoare au un curs Nord-Sud.

Dunărea are un bazin de colectare de peste 800.000 km², care reprezintă 8% din suprafața Europei, aici trăind 10% dintre europeni. Rețeaua hidrografică a bazinului dunărean este alcătuită din aproximativ 120 de râuri importante. Cel mai lung este Tisa (965 km), afluentul cu debitul cel mai mare este Sava, iar afluentul cu cel mai mare bazin hidrografic este tot Tisa. Doi afluenți importanți au același nume: râul Morava din Slovacia și râul Morava din Serbia.

Regele fluviilor europene cum îl denumea Napoleon are un debit mediu de 7.130 metri cubi pe secunda, fiind al 28-lea fluviu din lume din punct de vedere al debitului. Dunărea s-a micșorat cu 134 de kilometri în lungime în ultimele două secole din cauza activităților umane pe fluviu, care a generat și o îngustare cu 40%.

Din lungimea totală de aproximativ 2850 de kilometri România are 1.085 kilometri de Dunăre, adică 47% din totalul sectorului navigabil al fluviului, ce asigură legătura directă cu nouă state europene, 22 de porturi fluviale (din care în Brăila, Galați, Tulcea și Sulina pot opera și nave maritime) și două canale navigabile, Dunăre - Marea Neagră și Poarta Albă - Midia, care fac legătura cu Marea Neagră și cu portul Constanța

Anual circa 28 de milioane de tone de marfă sunt încărcate și descărcate în porturile fluviale din România și doar 119.000 pasageri au fost transportați pe Dunăre. Spre comparație, pe fluviul Rin, ce are un sector navigabil de doar 750 de kilometri, se transportă 200 de milioane de tone de marfă.

Desigur, ar putea fi aduse și alte argumente pentru susținerea ideii că Dunărea este coloana vertebrală a centrului și estului Europei. Dintotdeauna fluviile și râurile au fost căi pe unde s-a pătruns în regiuni necunoscute pentru că civilizația succede apei. Totuși apele au constituit și obstacole din cauza debitului sau a profunzimii lor. Dunărea nu face excepție și a fost atât un mijloc de comunicare, cât și un obstacol, axă/cale și grăntă/frontier. Alteori, pe cursul fluviului apar enclave bizare, rezultate din creuzetul butoiului cu pulbere. Puțini știu că pe Dunăre există o micronațiune despre care nu se cunosc prea multe, Liberland sau Republica Liberă Liberland. Acest stat liliputan este situat pe o parcelă de teren de pe malul vestic al Dunării, între Croația și Serbia. El a fost proclamat pe 13 aprilie 2015 de către politicianul și activistul ceh Vít Jedlička în contextul unei dispute teritoriale asupra malului vestic al Dunării, între Croația și Serbia.

Pentru români, din moși strămoși, susține M. Kogălniceanu, există instinctul că, *fără Dunăre România nu poate fi*. Și totuși, o problemă a apărut după ce turcii au ajuns la Dunăre Turcokratia a generat un șir nesfârșit de războaie Principatele române devenind teatru de război și suportând ocupații dezastruoase atât pentru economie cât și pentru populație. Regatul maghiar, Polonia și, mai târziu Imperiul țarist și Imperiul Habsburgic s-au insinuat în zonă urmărind expansiunea și obținerea de resurse. Panideile, panslavismul, pangermanismul, panortodoxismul/ serveau unor interese strategice, politice, economice ale marilor puteri. În aceste condiții, pentru definirea stării de fapt a apărut expresia Principatele situate între Scylla crucii și Charybda semilunii. După cum se știe în mitologia greacă Scylla și Charybda erau doi monștri marini menționați și de Homer; ei se aflau pe părți opuse ale strâmtorii Messina, între Sicilia și Italia continentală. Există explicații raționale pentru cei doi monștri. Scylla era un grup de stânci (fiind descrisă ca un monstru marin cu șase capete) pe partea italiană a strâmtorii, în timp ce Charybda era un vârtej aproape de coasta Siciliei. Scylla și Charybda erau considerate un obstacol maritim, deoarece erau situate destul de aproape una de cealaltă încât reprezentau o amenințare inevitabilă pentru marinarii care încercau să treacă pe acolo; cei care încercau să o evite pe Charybda treceau prea aproape de Scylla și invers. Potrivit lui Homer, Ulise a fost forțat să aleagă cu ce monstru să se confrunte în timp ce trecea prin strâmtoare; el a optat mai degrabă să treacă de Scylla și să piardă doar câțiva marinari decât să riște pierderea întregii corăbii în vârtej.

De la Heraclit fluviul a devenit, prin excelență, simbolul interogațiilor asupra identității, iar de la Descartes – *“care începe să aibă idei limpezi și distincte tocmai pe malul Dunării, la Neuburg, în 1619, unde se afla la invitația ducelui de Bavaria”* – un pretext pentru a înțelege cum funcționează gândirea, asemănător unei bucăți de ceară topită care curge descriind noi figure. În poezia lui Hölderlin “Istrul” (în traducerea românească *“La izvoarele Dunării”*, datorată lui Șt. Augustin Doinaș) este *“un fluviu al melodiei, limbaj adânc și secret al zeilor, cale ce lega Europa de Asia, Germania de Grecia”*. Poemul lui Holderlin *“La izvoarele Dunării”* a stat la baza conferinței din 1942 a lui Martin Heidegger, controversatul filozof german, dar și în centrul interogațiilor contemporane pe care filmul cu același titlu realizat de doi regizori australieni, David Barison și Daniel Ross, un documentar-eseu care, pe parcursul unei călătorii de 3000 km în cele nouă țări unite de apele Dunării aprofundează în conversația cu regizorul Hans Jurgen Seiberg și cu filozofii francezi influențați de gândirea heideggeriană, Philippe Lacoue Labarthe, Bernard Stiegler, Jean Luc Nancy – teme heideggeriene: relația dintre tehnologie și natură, dintre istorie și prezent, dintre istoria ideilor și reîntoarcerea miturilor.

Dunărea ca axă europeană, ar trebui să pună capăt nesfârșitelor dezbateri și decupaje dilematice în etnologie, antropologie, sociologie și în istoria civilizației dunărene. Jocul recursiv, inacceptabil pentru gândirea occidentală bazată pe distincții clare, face din zona dunăreană un loc intermediar, în care fractura civilizațiilor dispare, lăsând loc împletirii semnelor contrare, un loc ce vulnerabilizează centrul și structurile sale, ar spune Mary Douglas, marginea devenind un “loc de întâlnire” pentru diverse reprezentări despre sine și meritând probabil, o ajustare a instrumentelor de observație și interpretare la nivelul mutațiilor produse de procesul de integrare europeană. Așadar, poate tocmai această sensibilitate mutuală explică interferențele viabile experimentate în istorie de Occident și Orient și poate furniza cheia înțelegerii și încrederii, într-un demers inițiativ prin poveștile și nostalgiile paradisului pierdut invocat de Canetti. Imaginea copilăriei scriitorului la Rustchuk (Ruse) readuce orașul multilingv, surprinzător prin individualitățile care îl compun ca punct de lumină în actuala criză a reprezentărilor, în timp ce la nivel macro, regândirea – reîntregirea celor două jumătăți ale Europei, reînnoiește în 1986 jurămintele și imperatiivele, în “*Penser l’Europe*” de Edgar Morin, filozoful francez de origine evreiască din Salonic.

Prin vastele coridoare comerciale și culturale (ipoteza istoricului Răzvan Teodorescu din 1974) se difuzează ideile și conexiunile particulare, perenitatea tipului în variabilitatea formelor, spre deosebire de imaginile în oglindă, unde noțiunea de spațiu-nișă a spiritului liber se deșiră în lupta acerbă pentru putere prelungită în fantasmale ego-ului politic, în stereotipii mentale și ideologii, salve de tun și confruntări de interese.

În acest context se profilează figura simbolică a Dunării, arteră de comunicare și difuziune în cadrul rețelei de centre spirituale, filozofice, culturale intersectând diverse sensuri de mișcare a ideilor și mărfurilor între est și vest, între nord și sud. Mișcarea pe Dunăre și mai departe, în adâncimea spațiului, amplifică imaginea diversității înregistrând atât efectele conflictului, rivalităților și strategiei cât și avantajul mobilității asociate cu câștigul, migrația sau pendularea între maluri, experiența dramatică sau solidară a alterității și riscului rezultând din schimb și interferența între azimuturi.

Comparând Dunărea cu Rinul, Claudio Magris afirmă că *Dunărea este fluviul de-a lungul căruia se întâlnesc, se încrucișează și se amestecă popoare diferite în timp ce Rinul rămâne un paznic al legendelor, al “purității neamului”*. Asumarea identității europene implică salvarea patrimoniilor tangibile și intangibile ale regiunilor, salvarea sinelui social de la negare, un sine care vorbește din interiorul istoriei culturale asumând și alte căi decât deconstrucția radicală, urmând pașii unei ecologii a spiritului, acțiune care unește și solidarizează devenind “autopoiesis”, negare a competiției și junglei oarbe.

Pentru Canetti, spiritul dunărean se manifestă în modul de viață al clasei mijlocii austriece care ar putea fi integrat unei imagini comune dunărene. Ca o extensie a ideii lui Canetti, Virgil Nemoianu relevă importanța “*etosului instruirii*” o valoare a civilizației moderne central-europene pe care o consideră element de legătură între Europa Centrală – Austria, Cehia, Slovacia, Ungaria, Iugoslavia și România de astăzi și valorile democrației anglo-saxone, căci, susține autorul, “*nu pe munca aducătoare de câștig ori pe realizările individului s-a întemeiat etosul Europei Centrale ci mai degrabă pe acumularea de cunoștințe și pe recunoașterea comunitară a importanței instruirii, înțeleasă ca măsură a tuturor meritelor umane și ca vehicol al avansării sociale.*”

Conceptele iluministe și meritocratice, spune V. Nemoianu, nu sunt monopolul spațiului dintre Germania și Rusia ci ele trebuie proiectate într-un cadru mult mai larg. Cultura orașului german, rădăcinile weimariene, revoluțiile instruirii în sec XVII și XVIII-lea, în Europa de Nord și Vest,

aculturația pun la dispoziție motive și influențe care revendică o unitate culturală dincolo de dispersia geografică. O unitate argumentată de Booker T. Washington prin extinderea etosului instruirii la spiritul comunităților afro-americane, la orientarea spre progres a clasei brahmane, la idealizarea intelectualului în romanele rusești, ș.a. Dacă adăugăm potrivit lui Victor Neumann modelul multilingv și rigoarea clasică a școlilor din comunitățile evreiești în imperiul otoman va trebui, negreșit să continuăm explorările pentru a nu limita orizontul în funcție de puterea de cuprindere a unui autor sau altul. Revenind la pledoaria lui Virgil Nemoianu, asociațiile culturale cu scopuri intelectuale și culturale, cercurile de lectură, ansamblurile muzicale, Schulverein (grupuri pentru înființarea de școli private) alături de grupurile pentru răspândirea cunoștințelor științifice și cluburile politice fac parte dintr-o istorie a inițiativei luminate, orientate non-profit, inspirate de etosul instruirii al cărui rol se dovedește a fi remarcabil în coerența și omogenitatea civilizației dunărene central și est-europene.

Altădată, fluviul, considerat “*a opta mare a Europei*”, stârnea și acoperea alte conotații. Pe bună dreptate savantul Simion Mehedinți afirma în monumentală sa lucrare “*Geografia*”: “*Dunărea a fost, cum zic cărturarii, axa vieții neamului nostru*” și că “*vecinii ei cei mai vechi noi am fost. Pentru strămoșii noștri, Daci, Dunărea era “râul sfânt”, cum era Gangele pentru indieni*”.

Anul 1989 este un punct zero de la care pornește noua realitate, confuză, ieșind din criza profundă a comunismului, printr-o asumare a argumentului economic inviolabil, orientându-se treptat și aproape exclusiv prin valori mercantile și individualism. Etosul instruirii poate reconstitui o hartă unitară a Occidentului, punte între Europa de mijloc și spațiul anglo-american, acolo unde individualismul nu a distrus comunitățile ci le-a pus în mișcare, etosul instruirii convertit în societatea cunoașterii fiind spiritul care unește și omogenizează, un spațiu de civilizație și de resurse împărtășite.

Spiritul Dunării a fost, în timp, și graniță, hotar, frontieră dar, mai ales, o adevărată “poartă comercială” între nordul baltic și sudul balcanic, între vestul manufacturier și estul mătășii. Spațiul românesc a fost prins în vârtejul panideilor, care au generat efecte majore asupra locuitorilor săi. Din păcate, până acum, nu s-a relevat suficient importanța situării României în zona danubiano-pontică.

Ținut al lui Poseidon, spațiul dunărean s-a născut și prosperă sub semnul apei. Dunărea imperială, fascinație și mister! Toți marii noștri folcloriști: Tudor Pamfile, Simion Florea Marian, Moses Gastner, Ion Aureliu Candrea, Elena N. Voronca, Artur Gorovei, Ion Mușlea, Simenon Manguica, Romulus Vulcănescu. au publicat mituri cosmogonice, care vorbesc despre apă ca element primordial. Cunoscutul istoric al religiilor Mircea Eliade sublinia și el, nu întâmplător, că *apa simbolizează totalitatea virtualităților, fiind matricea tuturor posibilităților de existență. Apele simbolizează regenerarea, noua naștere și astfel sugerează viața, apa vie, mama vigoriei și eternității.*

În secolul al XIX-lea, Dunărea, pe fondul unei acute nevoi de resurse alimentare primare, a făcut ca cerealele românești să constituie o atracție extrem de ieftină, la concurență cu hinterlandul rusesc nord pontic. Parafrazându-l pe B. Gibbins, din a lui, *Istorie a industriei din Anglia*, care constată că, sub strălucirea victoriilor lui Eduard al III-lea și Henry al V-lea, stătea „*prozaicul sac de lână*” (pe care surse orale spun că este așezat, la propriu, chiar tronul Reginei!), Ștefan Zeletin, teoretician al liberalismului românesc, credea că nu e mai puțin adevărat că la temelie edificiului României moderne stătea *prozaicul sac de grâu*. Același Zeletin nota în lucrarea sa „*Burghezia română*” că: “*În procesul de naștere a României moderne trebuie să se deosebească două mari curente: unul zgometos dar superficial, anume al ideilor liberale care plecau de la Paris spre București și Iași; altul tăcut dar adânc, care pleca de la Londra spre Galați și Brăila, curentul economiei capitaliste engleze.*”

De fapt, în urma tratatului de la Kuciuk-Kainargi s-a stabilit acreditarea de însărcinați cu afaceri pe lângă domnii principatelor române. Prin liberalizarea exporturilor și creșterea importanței navigației fluviale, rețeaua consulară a fost extinsă și la Galați. Astfel, în anul 1856, în portul dunărean funcționau 10 consulate și vice-consulate, iar la București și la Iași doar 5 în timp ce Belgia, Sardinia, Grecia și Olanda și-au deschis consulate mai întâi la Galați și mai târziu și la București, Danemarca și Suedia, și-au deschis tot în aceeași perioadă consulate la Galați, însă la București au ajuns să fie reprezentate mult mai târziu. Astfel, orașul Galați, prin amplasarea sa strategică, a ajuns să fie considerat, cel puțin din punct de vedere economic, mai important decât capitala. În ceea ce privește cadrul temporal, *noi marginalii*, cum specifica Noica, *stăm prost cu timpul cel îngust, timp linear și al prezentului*. De aici, Vasile Băncilă deduce ca *temporalitate provizoriul, precizând că acesta este categorie universală în România*. Asumând viziunea asupra timpului a colegilor săi de generație, Petre Țuțea rostește sentențios, *noi românii trăim în posibil și nu în real*, ceea ce ne îndreptățește să conchidem că afirmația este valabilă și pentru gălățeni (cu toate că mercantilismul, pragmatismul și spiritul antreprenorial, specifice orașelor porturi, presupun o altă atitudine față de timp!).

În concluzie, analiza morfologică și funcțională a culturii române, născută pe un pământ de cumpănă (Lucian Blaga) și având menirea de pod (Mircea Eliade) între civilizații diferite reclamă o mai fidelă surprindere a specificului și nuanțelor. Opțiunea noastră este pentru ce exprimă mai bine combustia vieții noastre istorice, subliniază, mai nuanțat, tragismul poporului de frontieră, sugerează, mai expresiv, starea de echilibru instabil, sub semnul căruia s-au derulat unele clipe de istorie și trimite, fără echivoc, la evadarea în posibil și la virtualitățile eternizate și mereu amânate ale danubienilor semnificând fie potențialitatea (cu ipostaza increatului, postulată de Brâncuși sau Ion Barbu), fie precaritatea existenței sau virtualul pur, dezirabilul întredeschide calea către convertirea negativului în pozitiv (consecvenți liniei de interpretare Nae Ionescu, M. Vulcănescu, L. Blaga și C.Noica), face inteligibil raportul dintre cădere și compensație, dintre virtual și actual etc. Încremenirea în proiect, teroarea istoriei, revanșa geografiei asupra istoriei, retragerea din istorie, teme predilecte ale filosofiei istoriei și etnopsihologiei românești, constituie tot atâtea argumente pentru prezența împreună a noicianului întru și a lui între pentru cartografierea identității gălățene.

Având în vedere că nu am reușit să dedic măcar câteva considerații navigației, portului, pisciculturii construcțiilor navale, statutului porto-franco sau zonă liberă cu reglementări internaționale și câte altele mă pregătesc să acostez cu prezentarea a două ziceri pline de miez, care pot fi, în esența lor, alte două caracteristici dominante ale danubienilor. Prima, sugerează că danubienii au înțeles și s-au adaptat la realitățile Dunării, ghidându-se cu iscusință, în destule situații limită, după mesajul unui aforism a lui Jimmy Dean *Dacă nu pot schimba direcția vântului, pot schimba poziția velor, astfel încât să ajung întotdeauna la destinația dorită de mine*. De asemenea, nu de puține ori, locuitorii din proximitatea Dunării au fost nevoiți să accepte justetea mesajului lui Gnaeus Pompeius (c. 75 - 45 î. H.), *Navigare necesse est, vivere non est necesse* care, la figurat pare un nonsens dar la propriu, prea ades, constatăm că, există și lucruri care valorează la fel de mult ca și viața..

În final, pentru că spațiul nu permite voi prezenta în loc de bibliografie realizările românești în domeniul publicării de enciclopedii, începând cu *Enciclopedia României* (trei volume, Sibiu, 1898-1904) datorată lui Cornel Diaconovici și *Marele Dicționar Geografic al României* (cinci volume, București, 1898-1902), alcătuit și prelucrat de George Ioan Lahovari, C. I. Brătianu și Grigore G. Tocilescu, cărora în deceniile următoare li s-au adăugat: *Minerva. Enciclopedie Română* (1929); *Dicționar Enciclopedic Ilustrat "Cartea Românească"* al lui Ion-Aurel Candrea și Gh. Adamescu (1926-1931); *Enciclopedia "Cugetarea"* a lui Lucian Predescu (1940); *Dicționar Enciclopedic Român* (patru volume, 1962-1966)

coordonat de Athanasie Joja și D. Macrea; *Mic Dicționar Enciclopedic (diverse ediții, 1972-1986)*; Ștefan Ștefănescu, ed., *Enciclopedia istoriografiei românești* (1978) și cel mai complet *Dicționar Enciclopedic* (șapte volume, 1993-2009) coordonat de minunatul editor Marcel D. Popa, după care s-a întocmit un nou *Mic Dicționar Enciclopedic* (diverse ediții, 2005-2008); Academia Română – Eugen Simion, *Dicționarul General al Literaturii Române* (șapte volume, 2004-2009); C. Toni Dartu, *Marea Enciclopedie a Spiritualității Românești – Personalități române și faptele lor*, 1950-2010 (44 volume); *Enciclopedia Ortodoxiei Românești* (2010); *Dicționar Enciclopedic Ilustrat* (șase ediții, București, Editura Cartier, 1999-2008); C. Pârvu, *Enciclopedia plantelor* (patru volume); Ilie Bădescu, Mihai Ungheanu, eds., *Enciclopedia valorilor reprimite. Războiul împotriva culturii române* (1944-1999) (două volume, 2000). Din bilanțul expus lipsește, după cum netăgăduit cititorul deja a constatat, excelenta *Enciclopedie a României* (patru volume apărute din cele șase proiectate, 1938-1943), *Enciclopedia Gusti*, care, din păcate, a rămas incompletă, prin nepublicarea ultimelor două volume privind cultura.

Aceste inestimabile instrumente de lucru pot constitui un valoros patrimoniu pentru *Enciclopedia Dunării*, care sperăm să apară cât mai, Sper că Apelul meu nu semnifică nici clamatio in desertu, nici nu este o pledoarie vană, care să contribuie doar la mărirea inventarului bibliotecii proiectelor eșuate. Trebuie să asigurăm reușita acestui proiect, fie și numai pentru faptul că *Galațiul fiind un dar al Dunării* și orașul de la mila 80 a *Regelui fluviilor dunărene* poate dărui *Amazonului Europei*, ca expresie a grațitudinii sale, *Enciclopedia Dunării*.